

"ผู้ชาย..ถ้ามีคนหนึ่งทำ แล้วเพื่อนๆ เห็นจะเลียนแบบ"

"อาจถูกเพื่อนๆ ว่า ทำไม่กล้า"

(สนทนากลุ่ม มัธยม 5 ชาย อายุ 17-18 ปี)

3. การยอมรับมายาคติเรื่องเพศและการบังคับมีเพศสัมพันธ์ (Rape Myths) ได้แก่ การยอมรับว่าผู้หญิงเป็นสาเหตุให้ผู้ชายล่วงเกินทางเพศหรือบังคับมีเพศสัมพันธ์ เช่น ผู้หญิงแต่งตัวโป๊ แสดงกิริยาเย้ายวน ฯลฯ ดังกล่าวแล้วในเรื่องวาทกรรม รวมถึง มายาคติว่าผู้หญิงยอมไปบ้านพักหรือเข้าไปในห้องพักสองต่อสอง หมายถึง ผู้หญิงต้องการมีเพศสัมพันธ์ และการที่ผู้หญิงปฏิเสธเรื่องเพศ จริงๆ แล้ว หมายถึง คอบคกลง เป็นต้น (Monto and Hotelling, 2001: 282; Lanier, 2001: 881)

ตัวอย่างกรณีเรื่องเล่าวัยรุ่นหญิงไปบ้านพักของผู้ชายที่รู้จักกันวันแรก วัยรุ่นชายส่วนใหญ่ในกลุ่มสนทนาให้ทัศนะว่าฝ่ายหญิงยินยอม เพราะการคอบคกลงของผู้หญิงเพื่อมาเที่ยวบ้านพักของผู้ชาย หลังการชักชวนและรู้จักกันวันแรก แสดงถึง "ความพึงใจ อยากมีแฟน อยากมีเพศสัมพันธ์" ขณะเดียวกัน ก็ประเมินว่าผู้หญิงแสดงถึง "ใจง่าย เล่นด้วย เปิดโอกาส มีใจ" และไม่แสดงอาการปฏิเสธเมื่อผู้ชายเริ่มล่วงเกินสัมผัสร่างกาย ถือเป็นการ "ให้ทำ" อันเป็นเหตุจูงใจให้ฝ่ายชายต้องการมีเพศสัมพันธ์ด้วย ดังทัศนะด้านล่างต่อไปนี้

"เพิ่งรู้จักกัน ชวนไป ผู้ชายคิดว่าผู้หญิงง่ายๆ ทำอะไรก็ได้.. ผู้หญิงใจง่าย ชวนไปก็ไป"

"เพราะผู้หญิงแสดงอาการตอบรับ มาถึงบ้าน.. คงไม่ขัดขืน ยอมไปบ้านสองต่อสอง"

(สนทนากลุ่ม มัธยม 5 ชาย อายุ 17-18 ปี)

ยิ่งไปกว่านั้น ทัศนะจากการสนทนากลุ่มของวัยรุ่นชาย ได้สะท้อนการยอมรับมายาคติต่อการล่วงละเมิดสัมผัสร่างกาย ว่าผู้หญิงเป็นผู้ก่อเหตุ (woman deserves it) และเป็นผู้ที่สมควรถูกตำหนิติเตียน (blame) แม้แต่ผู้ที่ถูกกระทำเป็นญาติใกล้ชิด เช่น น้องสาวของวัยรุ่นชายเอง ก็ตาม ดังทัศนะจากการสนทนากลุ่มของนักเรียนชายมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อไปนี้

"(ทุกคน) ดูผู้หญิงก่อน.. ยั่วยวนก่อน"

"คุณนิสัยน้องเราว่าเป็นอย่างไร อาจนิสัยไม่ดี แต่งตัวโป๊ ใครเห็นก็มีอารมณ์"

(สนทนากลุ่ม มัธยม 5 ชาย อายุ 17-18 ปี)

3.3 ความรุนแรงทางเพศในสัมพันธภาพของสามีและภรรยา

ประเด็นที่สำคัญถึงการให้ความหมายของความรุนแรงทางเพศ คือ ระหว่างสัมพันธภาพของสามีและภรรยา เมื่อถามคำถามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Participants) ว่า "สามีจะข่มขืนภรรยาได้"

หรือไม่" คำตอบจากวัยรุ่นชาย คือ ไม่เป็นการข่มขืน เนื่องจากเพราะ "เป็นสามีภรรยากันแล้ว ภรรยาต้องยอม เป็นเรื่องธรรมดา" โดยเลี่ยงไปใช้คำอื่นๆ แทน เช่น "ขัดใจ" กล่าวคือ เป็นการอ้างถึงการยอมรับวาทกรรมหลักว่า เป็นหน้าที่ของภรรยาที่ต้องตอบสนองทางเพศแก่สามี เช่นเดียวกันกับวัยรุ่นหญิง ซึ่งให้ความหมายว่าไม่ใช่การข่มขืน ด้วยเหตุผลว่า "เป็นผัวเมียกันแล้ว อยู่ด้วยกันแล้วต้องมีเพศสัมพันธ์กัน เรื่องผัวๆ เมียๆ" และคำศัพท์ที่ใช้แทนคำว่าข่มขืนของวัยรุ่นหญิงที่รุนแรงน้อยลง คือ "บังคับใจกัน ชื่นใจ" เป็นต้น ดังทัศนะของวัยรุ่นหญิงต่อไปนี้

"ไม่เรียกข่มขืน เพราะเป็นสามีภรรยากันแล้ว ต้องหลับนอนด้วยกัน มีเพศสัมพันธ์กัน"

(สนทนากลุ่ม มัธยม.3 หญิง อายุ 14-15 ปี)

"บังคับใจกัน... สังคมไทยเรียกว่า เรื่องผัวๆ เมียๆ"

(สนทนากลุ่ม มัธยม.5 หญิง อายุ 16-17 ปี)

"ไม่ได้ข่มขืน เพราะแต่งงานกันแล้ว"

"ชื่นใจนี้สามีภรรยา ข่มขืนนี่เป็นแฟนกัน"

(สนทนากลุ่ม ปวส. 2 หญิง อายุ 19-20 ปี)

สรุปว่า บริบทสัมพันธภาพสามีภรรยาของการทำความรุนแรงทางเพศในสังคมไทย มีความละเอียดอ่อนกว่าสัมพันธภาพอย่างอื่นๆ เพราะขณะที่ วัยรุ่นชายยอมรับและสืบทอดวาทกรรมหลักว่า สามีมีอำนาจเรื่องเพศเหนือต่อภรรยา วัยรุ่นหญิงก็ยอมรับการใช้อำนาจนั้น ในฐานะผู้ถูกกระทำเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจข้อสรุปนี้ได้ชัดเจน เมื่อเสนอประเด็นสนทนาว่า "ภรรยาจะปฏิเสธการข่มขืนเพศสัมพันธ์ของสามีได้หรือไม่" วัยรุ่นทั้งชายและหญิงให้คำตอบตรงกันว่า เป็นสามีภรรยาปฏิเสธไม่ได้ เพราะว่า "เป็นเมีย ต้องยอมกลัวสามีนอกใจ" และทัศนะของวัยรุ่นหญิงที่บอกว่า จะเป็นเหตุให้ "สามีทุบตีภรรยาได้" และ "ภรรยาต้องทำหน้าที่ (ด้วยการมีเพศสัมพันธ์กับสามี)" รวมทั้ง "ภรรยาเป็นสมบัติของสามี" ดังรายละเอียดจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์บางส่วนต่อไปนี้

"สามีทุบตีภรรยาได้ เพราะเป็นภรรยาต้องทำหน้าที่ต่อสามี"

(สนทนากลุ่ม มัธยม.3 หญิง อายุ 14-15 ปี)

"ถ้าเป็นสามีภรรยา (ปฏิเสธ) ไม่ได้ คือ แต่งงานกันแล้ว ถ้าผู้ชายเกิดมีความต้องการ แล้วเค้าไม่ได้ เค้าอาจจะไปหาข้างนอกที่สามารถช่วยเค้าได้ หน้าที่ภรรยาต้องตอบสนองทุกกรณี.. ถ้าเกิดเขามายังคับเรา ยอมรับได้ เค้าเป็นสามีเรา เค้ามีสิทธิในตัวเรา "

(สัมภาษณ์ ปวส. 2 หญิง อายุ 20 ปี)

ดังนั้น การให้ความหมายของความรุนแรงทางเพศในสถานภาพสามีภรรยา วัยรุ่นทั้งหญิงและชายไทยส่วนใหญ่ยังคงยอมรับวาทกรรมความสัมพันธภาพหญิงชาย (Gender discourse) ว่าภรรยามีหน้าที่มีเพศสัมพันธ์กับสามี และภรรยาเป็นสมบัติของสามี (man's possessiveness) เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว สามีมีสิทธิ์ที่จะทุบตีภรรยาได้; right to punish their women (Dobash and Dobash 1992:

3) หรือกล่าวได้ว่า ทะเบียนสมรส คือ ใบอนุญาตให้ทั้งคู่การยาได้ "The marriage license is also a hitting license" (Straus, Gelles, and Steinmetz, 1981: 46) เพราะฉะนั้น สามีจึงบังคับมีเพศสัมพันธ์กับการยาได้

การใช้คำศัพท์ที่รุนแรงน้อยกว่าคำว่า การข่มขืน เพื่อสื่อแสดงถึงการบังคับมีเพศสัมพันธ์กับการยา งานวิจัยเห็นด้วยกับ Diane Russel (1980 cited in Finkelhor and Yllo, 1983: 120) ว่า คำว่า "ข่มขืน" เป็นคำตีตรา (stigmatizing term) ซึ่งผู้หญิงไม่เต็มใจให้ใช้สื่อถึงการแสดงออกกระหว่างสามีภรรยา ขณะการศึกษาของ Gelles (1979 cited in Finkelhor and Yllo, 1983: 121) พบว่า ผู้หญิงที่เป็นภรรยาที่มีความเชื่อตามวัฒนธรรมและกฎหมายมากไปว่า ไม่มีการข่มขืนระหว่างสามีและภรรยา ดังนั้น ภรรยาจึงต่อต้านการใช้คำว่าถูกสามีข่มขืน นอกจากนี้ Finkelhor and Yllo (1983: 121) เรียกความรุนแรงที่ภรรยายอมมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้รับความต้องการทางเพศ แต่คิดว่าเป็นหน้าที่ของภรรยา หรือภรรยายอมมีเพศสัมพันธ์ เพราะกลัวสามีทิ้ง หรือสามีขู่จะตัดเงินหรือค่าใช้จ่าย ฯลฯ ว่าเป็นการบังคับจากเงื่อนไขเชิงสังคม (social coercion) ซึ่งก็คือ ความรุนแรงทางเพศในความหมายของงานวิจัยครั้งนี้ นั่นเอง

บทที่ 4 บทวิจารณ์ และสรุป

4.1 สรุปและวิจารณ์

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ ยืนยันว่าการให้ความหมายของความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง ในกลุ่มวัยรุ่นไทย จำกัดอยู่แต่การใช้กำลังบังคับทางร่างกายเท่านั้น ขณะที่ รูปแบบที่ไม่ได้ใช้กำลังอื่นๆ เช่น การพูดทะลอม หลอกล่อหรือใช้คารมของผู้ชาย และการมอมยามอมเหล้าเพื่อให้ผู้หญิงยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วย จึงไม่ถือว่าเป็นความรุนแรงทางเพศ ดังนั้น เมื่อวัยรุ่นให้ความหมายของการกระทำ เช่น ดังกล่าวว่าเป็นความรุนแรงทางเพศ วัยรุ่นชายจึงกระทำเช่นนี้ต่อผู้หญิงเป็นเรื่องปกติ และธรรมดา ขณะที่ วัยรุ่นหญิงก็ยอมรับให้ฝ่ายชายกระทำความรุนแรง ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ประจักษ์ชัดเจน ในกรณีสัมพันธ์ภาพระหว่างสามีและภรรยา เพราะทั้งวัยรุ่นชายและหญิงยอมรับให้สามีบังคับมีเพศสัมพันธ์หรือข่มขืนภรรยาตัวเองได้

สรุปได้ว่า การให้ความหมายดังกล่าวเช่นนี้ในกลุ่มหนุ่มสาวของยุคปัจจุบัน เป็นสาเหตุให้การทำความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงยังคงเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมไทย ต่อไป

ที่น่าสนใจก็คือ การให้ความหมายของความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงของวัยรุ่นทั้งชายและหญิง ที่ไม่ถือว่าเป็นความรุนแรงทางเพศ เช่น การพูดทะลอม การใช้คารม การที่ฝ่ายหญิงวิตกกังวลและยอมมีเพศสัมพันธ์ เพราะกลัวฝ่ายชายไม่รัก เสียความรู้สึก กลัวถูกเลิกคบ เป็นเงื่อนไขทางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ต่างจากสังคมอื่นๆ กล่าวคือ สังคมเปิดโอกาสและให้อำนาจเรื่องเพศของผู้ชายอยู่เหนือกว่าผู้หญิง ดังนั้น งานวิจัยจึงเรียกเหตุของการทำความรุนแรงทางเพศดังกล่าวเช่นนี้ว่าเป็น "ความรุนแรงทางวัฒนธรรม"

นอกจากนี้ ผลการวิจัยสนับสนุนว่ามีเหตุปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่เบื้องหลังการให้ความหมายเช่นนั้นของวัยรุ่นไทย เพราะสังคมไทยเปิดโอกาสและยอมรับในวาทกรรมเพศสภาพ (gender discourse) ให้เพศชายแสดงออกถึงความเหนือกว่าต่อเพศหญิง ถือว่าเรื่องเพศเป็นแรงขับเคลื่อนธรรมชาติของเพศชาย และผู้ชายต้องเป็นฝ่ายเริ่มแสดงออกในเรื่องเพศ ขณะที่ ผู้หญิงต้องมีการแต่งกายที่เหมาะสม ไม่แสดงอาการยั่วยวนอารมณ์เพศชาย ต้องรักษานวลสงวนตัว และไม่แสดงออกทางเพศ ซึ่งวาทกรรมทั้งหลายนี้ ในความหมายของฟูโก (Foucault, 1979) ถูกสร้างขึ้นเพื่อดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงและชาย โดยสังคมไทยได้ยอมรับให้วาทกรรมหรือชุดของความรู้ดังกล่าว ถูกสร้างเป็นความรู้และยึดถือปฏิบัติ (discursive practices) เป็นแนวทางสำหรับแก้

ละเพศ ขณะเดียวกัน การที่วัยรุ่นหญิงยอมรับความมีอำนาจเหนือกว่าในเรื่องเพศของชาย ด้วยการไม่ตอบโต้หรือไม่แสดงความไม่พอใจเมื่อถูกล่วงเกินและทำ ความรุนแรงทางเพศ นับเป็นการผลิตซ้ำ (reproduce) ว่าเป็นสิ่งที่ชายไทยพึงกระทำได้เป็นเรื่องปกติธรรมดา และเพิ่มการกระทำเช่นนี้ขึ้นอีก

ยิ่งไปกว่านั้น ชุดความรู้กลุ่มที่สองที่เป็นเหตุเบื้องหลังของการให้ความหมายของวัยรุ่น ได้แก่ วาทกรรมทางการแพทย์ ซึ่งได้ชี้นำการแสดงออกหลายอย่างของมนุษย์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยจัดประเภทให้คนกลุ่มหลักเป็นคนปกติ และกลุ่มส่วนที่เหลือได้กลายเป็นอื่น (Otherness) ได้แก่ คนไม่ปกติ ผู้ที่เจ็บป่วยหรือแม้แต่การเป็นคนบ้า ทำให้วัยรุ่นส่วนใหญ่จากงานวิจัยครั้งนี้ จึงพิจารณาผู้ชายที่กระทำ ความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง ว่าเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตใจ กล่าวคือ มีนัยยะของการให้อภัย หรือลดความต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้กระทำของผู้ชายลงกว่าที่ได้กระทำจริง ซึ่งงานวิจัยพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องทั้งหมด เพราะมีเพียงส่วนน้อยของผู้กระทำเท่านั้นที่มีความเจ็บป่วยทางจิตใจ แต่เป็นเพราะเหตุปัจจัยทางสังคมอื่นที่เป็นประเด็นสำคัญมากกว่า ที่ทำให้ผู้ชาย กล้าคิดและกล้ากระทำ ความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง ดังที่งานวิจัยให้ข้อค้นพบอีกประการหนึ่ง คือ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน เพราะเห็นตัวอย่างจากเพื่อนที่กระทำได้เป็นปกติ จึงประเมินว่าสังคมกลุ่มเพื่อนยอมรับในการกระทำดังกล่าว จึงคิดว่าตนเองก็สามารถกระทำได้เช่นกัน

ขณะเดียวกัน การยอมรับในมายาคติว่าผู้หญิงเป็นเหตุทำให้ผู้ชายต้องกระทำ ความรุนแรงทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายเชยชวน แสดงกิริยาอัชฌาญ หรือให้ทำ ฯลฯ งานวิจัยพิจารณาว่า เป็นมุมมองจากทัศนะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ให้อำนาจแก่ฝ่ายชายแต่ฝ่ายเดียว ขณะที่ ได้ยกภาระและความรับผิดชอบเกือบทั้งหมดให้แก่ผู้หญิง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง

ประเด็นการใช้คำศัพท์การบังคับมีเพศสัมพันธ์ที่มีความรุนแรงน้อยกว่าการข่มขืน พบได้ในงานวิจัยหลายงานที่ผ่านมาเช่นเดียวกัน อาทิงานของ นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ (Chinlumpresert, 2000) ในกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ใช้คำอื่นๆ แทนการข่มขืนคือ “ชิงใจ ชินบังคับ ไม่เต็มใจ” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ว่า เป็นการยกประโยชน์ให้แก่ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เนื่องจากเป็นนัยยะที่ลดระดับความไม่ถูกต้องและความรับผิดชอบของการกระทำของผู้ชายลงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมากกว่าประโยชน์ที่ผู้หญิงจะได้รับจากการถูกตีตราในฐานะฝ่ายถูกกระทำ

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยข้างต้น ทั้งในส่วนของการให้ความหมายในทัศนะของวัยรุ่น และเหตุปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม จึงมีข้อเสนอในการนำไปใช้เชิงนโยบายว่า ต้องสร้างและกำหนดให้เกิดการเรียนรู้เรื่องเพศที่ถูกต้องและครบสมบูรณ์ในกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะมิติที่ขาดหายไปในเรื่องสังคมและวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและการให้คุณค่าระหว่างเพศ ที่ทำให้ทั้งสองเพศมีความ

เข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของตัวเองและฝ่ายตรงข้ามอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างเพศเพิ่มมากยิ่งขึ้น ได้แก่

- กำหนดนโยบายและกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้เรื่องเพศ เพศสภาพ ครอบคลุม ความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง ในระบบการศึกษาของโรงเรียน โดยเริ่มวางพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับชั้นเตรียมอนุบาล (กฤตยา, 2545: 34) มีเนื้อหาอย่างต่อเนื่องจนถึงระดับอุดมศึกษา ขณะเดียวกัน ก็สอดแทรกอยู่ในสาระของการเรียนรู้ในระบบ โรงเรียน ได้แก่ รายการโทรทัศน์ วิทยุ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หนังสือและวารสาร และหน่วยงานเอกชน รวมทั้ง มีการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับคนทุกวัย จนกระทั่งถึงการทำงาน โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความเข้าใจถึงเป้าหมายร่วมกัน โดยตัวอย่างของเนื้อหาการเรียนรู้ที่ควรมี ได้แก่
  - ความเท่าเทียมกันของเพศสภาพ (Gender equality) บทบาท หน้าที่ และ ความรับผิดชอบ ที่ชายและหญิงพึงแสดงออกระหว่างกัน เช่น อำนาจที่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในการคิด ตัดสินใจ และการแสดงออก
  - เพศศึกษาแบบองค์รวม (Sexuality education) ซึ่งนอกจากจะมีเนื้อหา ครอบคลุม 6 ประเด็นที่เสนอโดยนักวิชาการตะวันตก ได้แก่ พัฒนาการของมนุษย์ (human development) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (relationships) ทักษะชีวิต (personal skills) พฤติกรรมทางเพศ (sexual behaviors) สุขภาพทางเพศ (sexual health) โดยเชื่อมโยงกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม (society and culture) ด้วยแล้ว ควรเพิ่มประเด็นเชิงสังคมอย่างรอบด้าน กล่าวคือ นอกจากการให้ข้อมูล (information) อย่างถูกต้องและตรงตามความเป็นจริง ตามเนื้อหาข้างต้นแล้ว ต้องทำให้เกิดทัศนคติ คุณค่า และ ความเข้าใจ (attitudes, values, and insights) ด้วยการพัฒนาความเชื่อและคุณค่าทางเพศอย่างสร้างสรรค์ เข้าใจถึงเพศสภาพที่แตกต่างกันของหญิงและชาย เรื่องที่สาม ได้แก่ ความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างเพศ (relationships and interpersonal skill) หมายถึง การสื่อสาร การตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธ ประเด็นสุดท้าย คือ ความรับผิดชอบ (responsibility) ต่อตนเองในความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อาทิเช่น การยับยั้งในเรื่องเพศ (กฤตยา, 2545: 32-33) เป็นต้น
  - ทักษะต่อสู้ถูกข่มขืน และการปรับเปลี่ยนมายาคติ (Rape Myths) ที่ผิดเพี้ยนหรือไม่ถูกต้องดังที่พบจากงานวิจัย ได้แก่ ผู้หญิงเป็นสาเหตุให้มีการข่มขืน เช่น แต่งตัวยั่วยวน แสดงกิริยาเชิญชวน และการที่ผู้หญิงเข้าไปใน ห้องด้วยก้นตามลำพัง หมายถึงต้องการมีเพศสัมพันธ์ด้วย เป็นต้น ฯลฯ

- กำหนดนโยบายและกลยุทธ์การปรับเปลี่ยนเชิงรุก และร่วมทำงานเป็นเครือข่ายที่สนับสนุนและร่วมกันพัฒนา สำหรับหน่วยงานนอกกรอบโรงเรียนร่วมกับภาครัฐ เพราะสำนักงานหรือการศึกษาในระบบโรงเรียน คงไม่สามารถครอบคลุม และทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนของปัญหาและสภาพสังคม ซึ่งงานวิจัยพิจารณาแบ่งหน่วยงานได้เป็นสี่กลุ่ม คือ ภาครัฐหรือระบบการศึกษาในโรงเรียน กลุ่มที่สอง คือ หน่วยงานนอกกรอบ เช่น องค์การพัฒนาสังคม กลุ่มประชาคมต่างๆ กลุ่มที่สาม คือ องค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ เช่น สื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ นวนิยาย วรรณกรรม สื่ออินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยี และกลุ่มที่สี่ คือ บุคคลสาธารณะต่างๆ ในระดับปัจเจก ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครอง เป็นต้น
- นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณากำหนดนโยบายและกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ในระดับต่างๆ ซึ่งงานวิจัยเสนอให้พิจารณาอย่างน้อย 3 ระดับ ได้แก่ ระดับโครงสร้างหรือด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างและปรับเปลี่ยนระบบความเชื่อและค่านิยมความสัมพันธ์หญิงชาย และเรื่องเพศ ระดับที่สอง คือ ระดับสถาบันต่างๆ ได้แก่ ชุมชน โรงเรียน องค์การพัฒนาส่วนท้องถิ่น องค์การศาสนา ที่ทำงาน และระดับที่สาม คือ ระดับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น พ่อกับลูก พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน และระหว่างครูกับนักเรียน ฯลฯ เป็นต้น

4.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ประเด็นที่ขาดหายไปในการศึกษานี้ ได้แก่ การยังติดถึงการสร้างหรือสถาปนาอัตลักษณ์ภายในของปัจเจกบุคคล (it constitution at the level of individual subjectivity) (Jackson, 1996: 22-23) หรือการสร้างความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ (identity) และการแสดงออกของวัยรุ่นไทย โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิง ว่ามีกระบวนการอย่างไร ผู้หญิงใช้อะไรเป็นเบื้องหลังการต่อสู้อำนาจทางเพศที่เหนือกว่าของเพศชาย และมีปัจจัยอย่างใดบ้าง เป็นสิ่งสนับสนุนและเป็นอุปสรรค ต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงถึงให้ความหมายในระดับบุคคล เช่นนี้ ซึ่งควรจะได้รับการศึกษาต่อไปอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้มีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมและวัฒนธรรมไทยมากยิ่งขึ้น ตามลำดับ

นอกจากนี้ ด้านบริบทโรงเรียน ที่นับว่าเป็นสภาวะแวดล้อมทางสังคม ที่มีความสำคัญรองลงมาจากจากบริบทครอบครัว ก็เป็นประเด็นที่ควรให้ความสนใจถึงอิทธิพลต่อการให้ความหมาย และเหตุที่มาจากสังคมและวัฒนธรรมในกลุ่มเป้าหมายที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน ตัวอย่างปัจจัยที่พึงพิจารณา ได้แก่ กฎระเบียบข้อบังคับ บทลงโทษ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในโรงเรียน และความสัมพันธ์เชิงสังคมระหว่างวัยรุ่นด้วยกันเอง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิจกุล (2542). ความรุนแรงต่อผู้หญิง: ภัยมืด ภัยเงียบ บนทุกเส้นทางชีวิตของผู้หญิง. ใน พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และคนอื่นๆ (บรรณาธิการ). รื้อสร้างองค์ความคิดเรื่องผู้หญิง. (หน้า 29-37). กรุงเทพมหานคร: เจนเดอร์เพลส.
- _____ (2545). เพศศึกษา. ใน กนกวรรณ ชาราวรรณ และคนอื่นๆ (บรรณาธิการ). โครงการติดตามสิทธิการเจริญพันธุ์ ตาม ICPD and ICPD +5. (หน้า 487-544) กรุงเทพมหานคร: เจริญดีการพิมพ์.
- กฤตยา อาชวนิจกุล และนภาพร หะวานนท์. (2533). รายงานการวิจัย เรื่อง สถานการณ์ โอกาส และปัญหาของเด็กหญิงไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กฤตยา อาชวนิจกุล และวราภรณ์ แซ่สนธิ. (2537). รายงานการวิจัย เรื่อง วัยรุ่นชายกับการซื้อประเวณี. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2535, 28 สิงหาคม). พัฒนาการครอบครัวและบทบาททางเพศ. ในเอกสารการสัมมนา กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในครอบครัวต่อบทบาททางเพศ. กรุงเทพฯ. โรงแรมแมนเชสเตอร์.
- ชาย โพธิ์สีดา. (2535, 28 สิงหาคม). กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในครอบครัวต่อบทบาททางเพศในคนวัยเขตเมือง. ในเอกสารการสัมมนา กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในครอบครัวต่อบทบาททางเพศ. กรุงเทพฯ. โรงแรมแมนเชสเตอร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2533a). ผู้ยิง ผู้หญิง. ใน หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย. (หน้า 112-122). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____ (2533b). ผ้าขาวม้า ผ้าจีน และกางเกงใน. ใน หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย. (หน้า 112-122). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____ (2545). เพศและอำนาจ. ใน เรื่องเพศ ความคิด ตัวตน มายาคติ ผู้หญิง เกย์ เพศศึกษา และความปรารถนา. (หน้า 35-42). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิชเนต.
- ชาวิศ สุขพานิช. (2531). หัวใจไม่มีส่วนเกิน: ประวัติศาสตร์ผ้าเย็บ. บ้านไม่รู้อยู่. 4 (4), 51-58.
- พิมพ์วัลย์ บุญมงคล. (25437). รายงานการวิจัย เรื่อง ระบบความเชื่อและพฤติกรรมต่อความสัมพันธ์ทางเพศและเพศสภาพในครอบครัว. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- ยศ สันตสมบัติ. (2535, 28 สิงหาคม). กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในครอบครัวต่อบทบาททางเพศกรณีศึกษาชาวภาคเหนือ. ในเอกสารการสัมมนา กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในครอบครัวต่อบทบาททางเพศ. (หน้า39-57). กรุงเทพฯ. โรงแรมแมนเชสเตอร์.
- วราณี ภูริสินสิทธิ์. (2546). ความเป็นผู้หญิงในสังคมไทย [Online]. Available: <http://www.vip.msu.edu/fineartcmu/newpage17.htm> (13/42003).
- สุกัญญา หาญตระกูล. (2536, 27-28 พฤษภาคม).บุรุษชายนั้นเป็นเจ้าของประเวณี เอกสารสัมมนา การป้องกันเชื้อเอดส์ในผู้หญิง ก่อนที่จะสายเกินแก้. เชียงใหม่: โรงแรมเชียงใหม่ภูคำ.

- Baker, S., et al. (2000). Sexual Behaviors among Thai College Students. Proceeding on National Conference of Demography. (pp. 102-131). Bangkok, Thailand.
- Barnett, W. O., Miller-Perrin L. C., & Perrin, D. R. (1997). Family Violence across the Life span: An Introduction. London: Sage Publications.
- Browne, A., & Finkelhor, D. (1986). Impact of child sexual abuse: A review of the Research. Psychological Bulletin, 99, 66-77.
- Campbell, O., et al. (1999). Social Science Methods for Research on Reproductive Health. Geneva: World Health Organization.
- Chinlumprasert, N. (1995). Early In-school adolescent Girls in Transition a Peri-urban Northern Thai Community Perceptions of Gender Role and Sexuality. Ph.D. Thesis in School of Nursing, University of Illinois, Chicago.
- Dobash, E., & Dobash, R. (1992). Violence against Women. In, Women, Violence, and Social Change (pp. 1-14). New York: Routledge.
- Finkelhor, D., & Yllo, K. (1983). Rape in Marriage: A Sociological View. In D. Finkelhor & et al. (Eds.), The Dark Side of Families: Current Family Violence Research. California: SAGE Publications.
- Fongkaew, W. (1995). Early In-school adolescent Girls in Transition a Peri-urban Northern Thai Community Perceptions of Gender Role and Sexuality. Ph.D. in School of Nursing, University of Washington, Seattle.
- Ford, N., & Kittisuksathit, S. (1996). Youth Sexuality: The Sexual Awareness, Lifestyles and Related-Health Service Needs of Young, Single, Factory Workers in Thailand. Nakornpathom: Institute for Population and Social Research.
- Frey, H. J., & Fontana, A. (1993). The Group Interview in Social Research. In D. Morgan (Ed.), Successful Focus Groups: Advancing The State of The Art. California: Sage Publications.
- Havanon, N. (1996). Talking to Men and Women about their Sexual Relationships. In S. Zaidenstein, & K. Moore (Eds.), Learning about Sexuality: A Practical Beginning (pp. 110-118). New York: The Population Council.
- Havanon, N., Knodel, J. & Bennett, T. (1992). Sexual Networking in Provincial Thai Setting. Bangkok: G.M. Press.
- Heise, L. L. (1993). Violence Against Women: The Missing Agenda. In M. Koblinsky, J. Timyan, & J. Gay (Eds.), The Health of Women: A Global Perspective. Colorado: Westview Press.

- Heise, L. L., Pitanguy, J., & Germain, A. (1994). Violence against Women: the Hidden Health Burden. World Bank discussion papers 255, ๒๓๓๓๓๓๓๓.
- Iyarapattana, M. (2000). First Sexual Partner of Rural Thai Male Youth. M.A. Thesis in Population and Social Research), Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Jackson, S. (1996). Heterosexuality as a Problem of Feminist Theory. In L. Adkins, & V. Merchant (Eds.), Sexualizing the Social: Power and the Organization of Sexuality. Hampshire: Macmillan Press.
- Kalichman, S. C., et al. (1998). Sexual Coercion, Domestic Violence, and Negotiating Condom Use among Low-income African American Women. Journal of Women's Health, 7(3), 371-378.
- Keyes, C. F. (1984). Mother of Mistress but Never a Monk: Buddhist notions of Female Gender in Rural Thailand. American Ethnologist, 11(1), 223-241.
- Kirsch, T. A. (1975). Economy, Politics, and Religion in Thailand. In G. W. Skinner, & A. T. Kirsch (Eds.), Change and Persistence in Thai Society: Homage to Lauriston Sharp (pp. 172-196). Ithaca: Cornell University Press.
- Koetsawang, S. (1987). Siriraj Hospital Adolescent Counseling Program 1983-1985 Report. Bangkok: Theera Press.
- Koss, P. M. (1990). The Women's Mental Health Research Agenda: Violence against Women. American Psychologist, 45(3), 374-380.
- _____. (1993). The Impact of Crime Victimization of Women's Medical Use. Journal of Women's Health, 2(1), 67-72.
- _____. (2000). Acquaintance Rape: A Critical Update on Recent Finding with Application to Advocacy [Online]. Available: http://www.vip.msu.edu/theCat/Cat_Author/MPK/Colorado
- Krueger, A. R. (1994). Focus groups: A Practical Guide for Applied Research. (2nd ed.). California: Sage Publications.
- Lanier, C. (2001). Rape-Accepting Attitudes: Precursors to or Consequences Of Forced Sex. Violence Against Women, 7(8), 876-885.
- Limsumphan, S. (1997). Cultural Dimensions of Control and Protection of Sexual Life: The Case of female adolescent in Urban Poor Community of Bangkok. Unpublished master's thesis, Mahidol University.

- Lytleton, C. (1999). Changing the Rules: Shifting Bounds of Adolescent Sexuality in Northeast Thailand. In J. Peter, & C. Nerida (Eds.), Genders and Sexuality in Modern Thailand (pp. 28-42). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Monto, M., & Hotelling, N. (2001). Predictor of Rape Myth Acceptance Among Male Clients of Female Street Prostitutes. Violence Against Women, 7(3), 275-293.
- Ngamprapasom, N. (2001). The First Sexual Intercourse of Thai Men. Ph.D. Thesis in Demography, Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Nopkesorn, T., et al. (1993). Sexual Behavior for HIV-Infection in Young Men in Payao. n.p.: Kal Somdej Pranaresuan Hospital.
- Packard-Winkler, M. (1998). Knowledge, Sex, and Marriage in Modern Bangkok: Culture Negotiations in the Time of AIDS. Ph.D. Thesis in Anthropology, Faculty of the College of Arts and Sciences, American University.
- Podhisita, C., & Pattaravanich, U. (1995). Youth in Contemporary Thailand: Results from Family and Youth Survey. Nakornpathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Podhisita C., Xenos, P., & Varangrat, A. (2001, May). The Risk of Premarital Sex Among Thai Youth: Individual and Family Influences. In The 5th ASEAN Inter-University Conference. Singapore: University of Singapore.
- Porapakham, Y., Vorapongsathom, T., & Pramanpol, S. (1985). Review of Population and Family Planning Related to Needs of Adolescents. Bangkok: Faculty of Public Health, Mahidol University.
- Prasartkul, P., et al. (1987a). Rural Adolescent Sexuality and The Determinants of Provincial Urban Premarital Adolescent Sex. Nakornpathom: Institute for Population and Social Research. Mahidol University.
- _____. (1987b, November 26-27). Premarital Sex Behaviors of Urban and Rural Adolescents. Proceeding of National Population Seminar. The Thai Population Association. Nakornpathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Shanler, A., et al. (1998). Sexual abuse and Young Adult Reproductive Health. Path finder International, Washington D.C.: FOCUS on young adult.
- Struas, M. A., Gelles, J. R., & Steinmetz, S. (1981). Behind Closed Door: Violence in the American Family. New York: Anchor Press.

- United Population Fund: UNFPA. (1998). Reproductive Health Effects of Gender-based violence: Policy and Program Implications. Washington D.C.: Program advisory note No.6.
- Vance, S. C. (1984). *Pleasure and Danger: Toward a Politics of Sexuality*. In CS. Vance (Ed.), Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality. London: Routledge & Kegan Paul.
- Van Esterik, P. (1999). *Repositioning Gender, Sexuality, and Power (in Thai) Studies*. In Peter Jackson and Nerida Cook (eds.) "Genders and Sexuality in Modern Thailand". Chiang Mai: Silkworm Books. (p 275-289).
- VanLandingham, Mark; Suprasert, Somboon; Sittitrai, Werasit; Vanddhanaputi, Chayan and Grandjean, Nancy. (1993). "Sexual Activity among Never-married Men in Northern Thailand". *Demography* 30(3): 297-313.
- Wongtiet, P. (1992, August 28). *Social Learning Process in Family: A Case Study of Gender Role in Central*. In, Social Learning Process in Family to Gender Role. Bangkok: Majestic Palace Hotel.
- _____. (2001). Gender and Culture. (2nd ed.). Bangkok: Ruankaew Press.
- Yoddumnarn-Attig, B. (1981). *Premarital Use of Family Planning: Effects on Age at Marriage*. IPSR Publication No. 48. Nakorn Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.

Output จากโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจากสกว.

1. ผลงานตีพิมพ์วารสารวิชาการนานาชาติ

อยู่ในระหว่างการพิจารณาขอรับทุนจาก "VIOLENCE AGAINST WOMEN" (ISSN 1077-8012) by Sage Publications, 2455 Teller Road, Thousand Oaks, CA 91320

2. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

อยู่ในระหว่างการพิจารณาขอรับทุนจาก "สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย" เพื่อจัดการสัมมนาเป็นเวลา 1 วัน ในเดือนสิงหาคมหรือกันยายน โดยผู้เข้าร่วมสัมมนา คือ อาจารย์ และนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาของจังหวัดพื้นที่ที่ทำการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการวิจัย และกระตุ้นให้เกิดเครือข่ายเพื่อดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาทั้งในระดับอาจารย์และนักเรียน

3. อื่น ๆ

อยู่ในระหว่างดำเนินการ ส่งผลงานวิจัยเพื่อเข้าร่วมนำเสนอในการประชุมประจำปี "ประชากรศาสตร์แห่งชาติ" ณ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพมหานคร ในระหว่างวันที่ 20-21 พฤศจิกายน 2546

ภาคผนวก

The meaning of sexual violence

Abstract

This study concentrated on meaning of sexual violence in both Thai male and female adolescents' view. The population were in schools; middle, high, and vocational schools in central part of Thailand. Twenty-seven in-depth interviews were qualitatively analyzed, including 6 group-discussions classified by sex and education levels.

The study revealed that Thai adolescents gave the meaning of "sexual violence" only in terms of physical violence, whereas there was a myth that if women refused or did not need sex, they had to shout, struggle, etc. In fact, women might not have a chance to fight because they were drunken, and drug abused. And male adolescents tended to provoke women by words rather than forcing if they wanted to have sex. Social and cultural issues that affected these meanings were; the acceptance of gender discourse (which apparently occurred between husband and wife's relationship), the belief of medical oriented that man who did this had mental illness, the non-refuse reaction of women which led to reproduction, pressure among friends, and the acceptance of rape myths e.g., women was the cause of action, such as seductive dresses, seductions.

Foreword

Problems about female sexual violence in Thai society were reported continuously in public through media, especially rapes. Most men who did were their known people; classmates, teachers, relatives, neighbors, or even their fathers. But

existed researches focused on selective population such as imprisoned men, who did not represent general population.

This study believed that causes of female sexual violence partly depended on meaning of this action whether there was violence involved or not. While we studied how social and cultural factors affected these attitudes. So this study tried to explain and find out more concise answers for Thai society, especially from adolescents who were in the beginning of sex study, we hoped this would be beneficial for future policy and practice to prevent and solve these problems.

History of Thai gender and sexuality

Although Thai women were quoted to have more social roles than other Asian women (Wongtiet, 1992: 73-82; Packard-Wankler, 1998: 40). The truth was that conventionally Thai men had more power than women socially and economically; e.g., Thai men tended to have many wives (Sukpanit, 1988: 51-58). Thereafter, the law was corrected that man can marry one wife at a time. Women then struggled and began to have more power in economy. They went out to work and earned, finally, women apparently had superior roles over men in house-works and economy, including agricultural works, which Thai women really had cooperation in production. In trading, women could also be traders. In economical stability, women were expected to have more stability than men (Aeosriwong, 1990a: 112-122). They accepted that to work was still not out of greed (Kirsch, 1975; Keyes, 1984). While religious belief about Karma was that being women meant they had sins and did not have enough goodness, which means men have more goodness than women. Another reason is that men can go into

monks and study doctrines to reach Nirvana which is the highest goodness of all, whereas being a nun is not the way. Women cannot pass goodness to their parents. Being a nun only let that woman get away from grief (Rapeepat 1990: 81-82 cited by Wongtet, 2001: 344-345).

Hence, being Thai women were inferior to men. If a daughter could earn money to feed the whole family meant less than men. Men's roles were: being a monk or had good jobs, being bosses (Podhisita, 1992: 32), or bringing fame, powers, and prides towardss families (Aeosriwong, 1990a: 112-122). Drinking, or involving in bad things for men were accepted in rural and slum areas that these things might lead fame and powers to families (Aeosriwong, 1990b: 90-110). But if a daughter could not feed parents, they would be blamed and gossiped. And western attitudes that women's jobs such as housekeeping, raising children, and vegetable growing were not considered being productive in labor system (Wongtet, 2001: 342-343).

And for sexuality in Thai society, it was not spoken openly since old times, but was partly included in stories, lullabies, and religion. While laws, literatures, and sexuality subjects mentioned about sex only in some ways, e.g., physical changes but lacked dimension variations, especially emotional dimension, and social and cultural beliefs (Aeosriwong, 1990b: 112-122).

In the past few decades, Thai society accepted having sexual intercourse as a promise of marriage. Therefore, some Thai men used forces to have sex and came back to apologize women's parents and married. Women also accepted the condition

that they would accept men who they had sex with as husbands, although women did not like them. That is to say that to culturally solve problem of rapes in Thai society at that time was to have women marry men who raped them (Heise, 1993: 176). This led raping to be accepted socially. And if there were no marriage, neighbors would gossip and blamed women. So, raped women and families were inevitably social victims, whereas rapists were righteous.

In contrary, Thai society had sex attitude for women opposite to men. Being women must not involve on sex. This concept was transmitted high institute to be in practice and cultural beliefs. As mentioned in "Thai women's characters" by committee of women's role reinforcement and Thai council of social welfare in 1980; female adolescents' properties were as follows: (Hantrakul, 1993: 14)

- Be calm in manner and behaviors
- Be artful in dresses according to time and place, neat tidy and beautiful
- Be non-seductive, do not provoke men, and keep virginity till marriage.

Those concepts were passed and still accepted among 12-13 years old female in northern part of Thailand that "good women" must not interest in sexuality, innocence in sexuality and must not show off expression about sex (Fongkaew, 1995). Until lately that Thai technocrats mentioned about double standard in sexuality that society and Thai women accepted pre-marriage of men, whereas Thai women had to keep virginity until marriage (Archavanitkul, 1999; Boonmongkon, 2000: 9).

Differences by regions and classes

For the last decade, anthropologists emphasized differences among various parts of Thailand. For example, Female teenage peasants in the north were major workers of the families more than male, and were matriarchal. Men had to move into women's house (Matri Locality). Men had to work for women's families and be under control of women's fathers (Santitasombat, 1992: 39-57). Neighbors' gossiping and respect to passed ancestors' spirits were shield to protect women from notorious towards their families and themselves. Whereas in central part of Thailand, There were bilateral respect, born child was center of interest for both men and women's sides (Wongtiet, 1992: 72-74). Moreover, central region had shifted from conventional farmers' society to hierarchy and bureaucracy system, the addition of merchants and Chinese traders. And occurrence of new groups from changes in production system was businesspersons, executives, and technocrats. These were the most powerful groups in urban society.

The point was beliefs of high and middle classes had impact upon ordinary people through education system, tradition and culture (Wongtiet, 1992: 73-82). We might say that source of influencing factor towards Thai adolescents came from various institutes and environments; families, academic institutes, mass media, and peer pressure (Podhisita, 1992: 32-33).

Thai adolescents' sexuality and sexual violence

Thai Adolescents' sexuality had developed step by step. Male and female tended to accept pre-marriage sex (Prasartkul et al., 1987; Archavanitkul and

Chamsanit, 1994), especially among men (Limsumphan, 1997). Among Bangkok's male adolescents in high school, median age of first sexual intercourse had dropped from 17-18 (Havanon, Knodel, and Bennette, 1992: 9; Van Landingham et al., 1993; Podhisita and Pattaravanich, 1995; Ford and Kittisuksathit, 1996) to 16-17 years of age (Ngamprapasom, 2001), with a minimum of 9 years old among high school students in Bangkok (The Thailand Health Fund, 2002). And median age of first sexual intercourse in urban area was at least 1 year lower than in rural area. Also in-school adolescents had median of first sexual intercourse lower than off-school adolescents (Ngamprapasom, 2001).

Recent studies found shift of sexual partners in Thai male adolescents. Conventionally they were female prostitutes (Koetsawang, 1987; Nopkasorn et al., 1993; Van Landingham et al., 1993; Archavanitkul and Chamsanit, 1994). Trend of involving with prostitutes had decreased. But the number of sex among friends and lovers had increased (Archavanitkul and Chamsanit, 1994: 40; Podhisita and Pattaravanich, 1995; Iyarapattana, 2000; Ngamprapasom, 2001), especially in-school adolescents. For example, almost half (45%) of male students of a teacher training colleges in central region who ever had sexual experience revealed that their sexual partners were their lovers (98%). And only 6% had sex with prostitutes (Baker et al., 2000: 102-131). Although sexuality among female was lower than male (Podhisita, Xenos, and Varangrat, 2001: 5), but the figure raised rapidly; from 1/13 in last decade (Koetsawang, 1987) to 1/3 nowadays (Baker et al., 2000: 102-131).

Although, there were more than 50 studies about sexual violence in Thai society (Archavanitkul, 1999: 515-516). Most of them were quantified by master degree students. It's a pity that they were small projects; the explanation of level and severity of the problems could not be good representatives. However, the study of Archavanitkul and et al, that was the first research in large population (Archavanitkul et al., 2001: unpublished). The study was about various forms of domestic violence, especially between husbands and wives or intimate partners. The study revealed that 29% of Thai women who ever had partners experienced sexual violence from husbands or lovers (lifetime proportion). Sixteen percent ever experienced sexual violence and 26% had unwilling sexual intercourse in the last 12 months. While there were incidence that women were harassed or forced to have sex from family members in proportion of 6% in women less than 15 years old, and 4% when they were more than 15 years of age.

What appeared through media gave answers to the acceptance in an increasing trend. For example, 15 years old female was harassed by teachers, decided to have sex with her lover, was pregnant and had abortion, addicted to drugs, and tried to suicide (Bangkok Business, April 15th, 2002). Or other news from major big cities in other regions such as, female teenager was fooled to rape and strangled in the farm in Ayudthaya Province (Thai Rat, December 19th, 2001). Or report of 11 male teenagers in Nakornprathom Province fooled 8-grade female student to rape twice in two weeks' time. And three 14 years old male students raped 2 female classmates many times in Angthong Province, only to know that the two females ever had sex before. Furthermore, Qualitative In-depth interview from male teenagers 17-24 years old in vocational school in Bangkok and central region revealed more acceptances in

sexual violence. Most male teenagers wanted to have sex with their girlfriends and had attitude towards their partners that they were only objects to relieve their sexual needs. To fool women to have sex with them were their pride and challenging issue for their being male. Moreover, there were discussions about forcing women to have sex with them openly without worries or guilt (Archavanitkul and Chamsanit, 1994: 45-47).

Methods and Materials

The study was qualitatively analyzed, which could go deep into context of meaning, and rose from their own explanatory view. First, the study included 6 focus group discussions from middle school, high school and vocational students. We divided those groups according to sex and educational level. Each group consisted of 6-8 adolescents, which was appropriate for them to express equally (Krueger, 1994: 78). The groups were homogeneous, i.e.; grade 9 male and female students, grade 11 male and female students, second year vocational school females of accounting department, and second year vocational school males of engineering department. We had a total of 22 female, and 21 male participants.

Table 1 was a conclusion form of 3 vignettes that we used to bring them into group discussion. The three situations were different in level of relationship: acquaintance, courtship and intimate partner.

Table 1 Conclusion of 3 vignettes contexts using in focus group discussion

	Relationship	Timing	Incidence & Places	Sexual Activity
Vignette 1	Acquaintance	One day friendship	Boy's apartment	Fondling
		(Meet in the mall)	(Common-room, looking TV)	
Vignette 2	Courtship	9 months friendship	One-night motel	Unwanted sex (Girl is unconscious)
		(Flirting)	(Go to pub and drinking)	
Vignette 3	Spouse (1 daughter)	2 years married	Their house	Forced sex
		(3 months dating)	(Wife is tired and husband Always drinks)	

Before we starting to address three vignettes, the research explored before group discussion to ask meanings of sexual violence from their point of view. It included three situations; teasing or joking of male to female adolescent as 'No seats available, but my lap is still available', touching at breasts in pubs, and having forced sex between acquaintance.

Secondly, we had 15 female and 12 male in-depth interviewees from both private and government schools. These key informants came from many ways; selectively chosen from schoolteachers, randomly chosen by teenager product retailers, and by health provider from Promotion Health Center. Then snowball technique was performed to have key informants who gave complete information according to main objectives.

Findings

The research found that "sexual violence" in Thai adolescents' view focused only physical force towards women. Teasing or joking such as 'No seats available, but my lap is available', which there was no physical contact was not quoted as sexual violence. However, both male and female gave the meaning of verbal sexual harassment without physical contact or force to have sex as 'negative feeling' such as; "stress, embarrass, worry, distress, frustrate, dislike, feel bad", which were different levels of negative feeling. In fact, they were all meaning of sexual violence. Therefore, we should propose some other words that had wider aspect to be instead.

Data that supported this conclusion was that both male and female adolescents linked "female willingness" as; if women did not want or disagree, there ought to be fighting, running, or men using forces, beating. For some examples;

"It can't be sexual violence because that man didn't hit or assault. He only
push her to lie on the bed"

(Focus group discussion, 3rd year of middle school female students, aged 14-15)

"It's not sexual violence because she didn't resist."

(Focus group discussion, 2nd year of advanced vocational male students, aged 19-21)

We concluded those teenagers' views were wrong, they were myths. Because in raping or forcing to have sex in Thai female, they might not have chances to fight or shouting for help because they wanted to save their lives from being beaten or because

they were not capable to do so owing to drugs or alcohol. For an example of Miss A, a vocational student:

"I was unconscious. When I woke up, I slept beside him in the hotel. ....

I thought he put some anesthetic into what I ate.

(Interview with A, a 20-year old girl in the 2nd year of advanced vocational college)

Another supporting data was that most Thai male adolescents did not use force to have sex, but they used other ways such as; they used cultural conditions because most Thai women were under men's sexual power. They would always worry of making men "unsatisfied, disappointed, etc." including fearing that "not been loved, being left behind, separating" etc. for examples;

"If you don't let me do this, you don't love, do you?"

(Focus group discussion, 8-grade high school female students, aged 17-18)

"One of my friends used to do, finally women had to surrender"

(Interview with A, a 20-year old girl in the 2nd year of advanced vocational college)

Men had attitude that using tricks, deluding, or drugs were not unusual. This study concluded that these acts were "cultural violence"

"Ah, I tried to have sex as desired, I deluded until succeeded"

(Interview with Joe, a 17-year old boy in the 2nd year of vocational college)

"If I wanted her to have sex without using forces, I used sweet talks"

"I asked politely, using some nice words; can I, I beg you?"

(Focus group discussion, 8-grade high school male students, aged 17-18)

"Those who use alcohol to deceive a girl. It's bad, against the law and culture.

But they did. Sometimes I did (laughing), the time has changed, they don't care about tradition now, just don't let her get pregnant"

(Interview with Jack, an 18-year old boy in high school)

In this study, Thai adolescents gave meaning that if men showed their desire of sex to women as 'violence' or not. This derived from acceptance towards dominant sexual discourses, which included as we concluded that

1. Gender discourse is the dominant discourse that was accepted as concept and practice in relationship between Thai men and women. This included male discourse and female discourse. Dominant male discourse that men and women accepted were

- ☐ Men are dominant in sex
- ☐ Men have natural sexual drive
- ☐ Men must initiate sexuality (or actives)

As we found that male adolescent believed that teasing women about sex was a common style of conversation. While a woman accept this as "a common man's behavior".

Whereas dominant female discourse emphasized that women were in 'frame of good Thai lady' e.g. Thai male and female students accepted at least 4 discourses;

- ☐ Proper dress according to time and place
- ☐ Do not provoke men
- ☐ Women had to keep virginity
- ☐ Do not show off your sexual desire

Thai women have attitudes that women should not show their bodies in public, do not start sexual relationship with men etc; i.e. Showing or reacting to sex were prohibited for women, especially in public, such as; sitting on men's laps etc. Moreover, touching any women's sexual parts by men should not be allowed. As a female adolescent quoted "tits are reserved, no-one would let men touch them" Or a negative feeling if a woman was touched at her breasts in public as

"Feeling bad, should not do this. If he was a friend, I quit, cannot trust him"

"Lack of respect, give me frustration"

(Focus group discussion, 8-grade high school female students, aged 16-17)

Another interesting point is that 'How this same dominant gender discourse had controlled Thai women?' The study showed that dominant discourse had controlled Thai women from subconscious to expressed behaviors at least 6 aspects; repression, fear, shame, guilt, disgust, and self-blamed that they had omitted social rules or ancestors' teachings.

In case that woman was touched at breasts in pubs, why and how did they react? The study found apparently that they not only did nothing, but also blamed themselves guilty that they should not have gone to that kind of place.

"If it were me, I would do nothing, but I won't slap him, not respond. It is

dirty out there, they are different. It was his guilt as well as mine.

If I did not go there, that would not happen."

(Interview with Bee, a 16-year old boy in 3rd year of middle school)

The study included impacts that happened to female adolescents who experienced the most serious sexual violence, "Rape". As these 3 examples:

"I was very angry, I wanted to kill him....I cried, regretted. It took a year to recover. Why it was me?"

"I didn't think to tell anybody, I was afraid about my education, afraid of bad name. I also feared that my parents would be sad too. I was silent but could not show."

"I did not tell my mother, felt that she might not be able to bear. When I was recovering, I thought of everything, all messed up. I also worried of getting pregnant, but the following day, menstrual cycle came. It was a great relief."

(Interview with A, a 20-year old girl in the 2nd year of advanced vocational college)

"My friends also were upset, they were distant. It was not the same. She felt like worthless, she blamed myself. She trusted him too much."

(Interview with C, a 20-year old girl in the 2nd year of advanced vocational college)

"My neighbor once was raped, she had to move out, because they would often asked. "

(Group discussion, the 2nd year of vocational female students, aged 19-20)

The data above apparently showed the dominant discourse in controlling Thai women. They felt sad, miserable, frightened, resent, and shamed with what happened. These also included negative effect upon sexual behaviors and social connection.

2. Medical oriented discourse: Men who talked dirty or exhibit their private parts were considered mentally ill by both male and female adolescents. This reflected beliefs and acceptance that medical oriented was one cause of sexual violence towards female.

"I once saw a man showing his penis on a bus, it was not violent. It is a mental problem."

(Interview with Joe, a 17-year old boy in the 2nd year of vocational college)

"Peeping is a psychic problem"

(Interview with Jack, a 19-year old boy in the 3rd year of middle school)

"Touching women's breasts is also a psychic problem. Normal people would not do this."

(Interview with C, a 19-year old girl in the 2nd year of vocational college)

Furthermore, The origin of Thai adolescents' beliefs about sexual violence derived from at least 3 minor social and cultural factors:

1. 'Female acceptance': male adolescent gave meanings that touching women's breasts or sexual teasing was acceptable, because there was no reaction from those victims. And when there was no reaction, men were

encouraged to do it over and over, especially when men were out of mental control, such as drinking.

"He did it once, she did not react. So he did it over and over.

he was encouraged."

(Group discussion, in the 2nd year of high school students, 17-18 years old)

2. 'Influence from friends': male adolescent imitated their friends in touching women's breast. They thought it was acceptable. Sometimes, there was a challenge from their friends.

"She seduced me, she walked with breasts outwards. I saw my friend did.

I thought it was okay. My friend challenged me. If I did not touch,

I would be coward."

(Interview with J.R., a 17-year old boy in the 3rd year of middle school)

3. 'Acceptance in Rape Myths': The acceptance that women dressed seductively, etc. Or if a woman went to a man's house, it meant that she wanted to have sex. According to vignette 1, if a woman went to a man's house after first meeting, it also meant that she wanted to have sex. It meant that woman was 'easy, opened, and wanted'. And if a woman did not refuse after being touched meant 'encourage'.

Domestic Sexual violence

According to the question that "Could a husband rape his wife?", the answer from men was that it was not because "They were couples, a wife must accept it, it is normal." This reflected the belief that a wife had to react to a man's sexual desire. Women participants also accepted that it was not a rape with the same reason.

In conclusion, intimate partners in Thai society had more delicacy about sexual violence than other relationship. While male adolescent accepted superiority, female adolescent also accepted inferiority. It consistently emphasized the acceptance of gender discourse that wives have to serve their husband's sexual desire and they are men's possessiveness. Men, therefore, have the right to punish their women (Dobash and Dobash, 1992: 3). In other word, as Straus, Gelles, and Steinmetz quoted that (1981: 46) "the marriage license is also a hitting license", men could have the right to have forced sex with their wives.

Discussion and Conclusions

We found that Thai adolescents gave meaning and concerned female sexual violence only on physical aspects. While social and cultural influence were behind these attitudes. Because Thai society accepted dominant discourse that men had superiority to women. They accepted that sex is natural drive in men. And men had to begin sexual activity, whereas women had dress polite, do not seduce men and do not show off sexual desire. In Foucault's view, these sexual discourses were created to maintain power relation between men and women. Thai society accepted these discourse as the sets of knowledge through discursive practices of daily life. These

concepts in adolescents' view appeared clearly in relationship between Thai husbands and wives that has different views of violence from other societies. Moreover, as Thai female adolescent accepted men's superior power in sex by not reacting or showing hatred when being harassed or violently acted, this is a reproduction that men can do this as usual and can do it again and again.

Moreover, the second set of knowledge that was behind adolescent scents' belief was medical oriented. This explained many human behaviors both physical and mental, where main group of people are considered normal, while others are otherness which include sick people, abnormal, or psychotics.

What was left in this study was a deep explore in its constitution at the level of individual subjectivity (Jackson, 1996: 22-23) and expressions of Thai adolescents, especially female of what were the process of creating such meaning, what did women use to fight the superior power of men, and what were the factors that supported and what were obstacles. These should be explored deeper to understand changes in Thai society and culture. Therefore, further researchers should emphasize the process of giving such meaning, such as using autobiography study and so on.

References

- Aeosriwong S. (1990a). Phu Ying, Phu Ying. In, Notes on Temporary Culture (pp. 112-122). Bangkok: Matichon Press. (in Thai).
- _____. (1990b). Pha Kao Ma, Pha Sin and Kang Keng Nai.. In, Notes on Temporary Culture (pp. 90-110). Bangkok: Matichon Press. (in Thai).
- Archavanitkul, K. (1999). Violence Against Women: Covered, Disclosed, and Silent Dangers on Every Paths of Women' Life. In P. Boonmongkon, & et al. (Eds.), Reconstructing the Concept of Women and Health (pp. 487-544). Bangkok: Gender Press. (in Thai)
- Archavanitkul, K., & Chamsanit, W. (1994). Thai Male Teenagers and The Buying of: A Pilot Study for the Possibility of Setting New Social Values. Chiangmai: Women's Studies Center of Chiangmai University. (in Thai).
- Baker, S., et al. (2000). Sexual Behaviors among Thai College Students. Proceeding on National Conference of Demography. (pp. 102-131). Bangkok, Thailand.
- Boonmongkon, P. (2000). Belief and Behavior System towards Sexual Relations and Gender Relations in Family. Bangkok: Bangkok.Rungsang Press. (in Thai)
- Dobash, E., & Dobash, R. (1992). Violence against Women. In, Women, Violence, and Social Change (pp. 1-14). New York: Routledge.
- Fongkaew, W. (1995). Early In-school adolescent Girls in Transition a Peri-urban Northern Thai Community Perceptions of Gender Role and Sexuality. Ph.D. In School of Nursing, University of Washington, Seattle.
- Ford, N., & Kittisuksathit, S. (1996). Youth Sexuality: The Sexual Awareness, Lifestyles and Related-Health Service Needs of Young, Single, Factory Workers in Thailand. Nakompathom: Institute for Population and Social Research.

- Hantrakul, S. (1993, May 27-28). Men as sexual procelliveness. Proceeding in seminar: Aids Prevention in Women; before it's too late. Chiangmai: Chiangmai Pukam Hotel. (in Thai).
- Havanon, N., Knodel, J. & Bennett, T. (1992). Sexual Networking in Provincial Thai Setting. Bangkok: G.M. Press.
- Heise, L. L. (1993). Violence Against Women: The Missing Agenda. In M. Koblinsky, J. Timyan, & J. Gay (Eds.), The Health of Women: A Global Perspective. Colorado: Westview Press.
- Iyarapattana, M. (2000). First Sexual Partner of Rural Thai Male Youth. M.A. Thesis in Population and Social Research). Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Jackson, S. (1996). Heterosexuality as a Problem of Feminist Theory. In L. Adkins, & V. Merchant (Eds.), Sexualizing the Social: Power and the Organization of Sexuality. Hampshire: Macmillan Press.
- Keyes, C. F. (1984). Mother of Mistress but Never a Monk: Buddhist notions of Female Gender in Rural Thailand. American Ethnologist, 11(1), 223-241.
- Kirsch, T. A. (1975). Economy, Politics, and Religion in Thailand. In G. W. Skinner, & A. T. Kirsch (Eds.), Change and Persistence in Thai Society: Homage in Lauriston Sharp (pp. 172-196). Ithaca: Cornell University Press.
- Koetsawang, S. (1987). Siriraj Hospital Adolescentescent Counseling Program 1983-1985 Report. Bangkok: Theera Press.
- Krueger, A. R. (1994). Focus groups: A Practical Guide for Applied Research. (2nd ed.). California: Sage Publications.

- Lanier, C. (2001). Rape-Accepting Attitudes: Precursors to or Consequences Of Forced Sex. Violence Against Women, 7(8), 876-885.
- Limsumphan, S. (1997). Cultural Dimensions of Control and Protection of Sexual Life: The Case of female adolescent in Urban Poor Community of Bangkok. Unpublished master's thesis, Mahidol University.
- Monto, M., & Hotaling, N. (2001). Predictor of Rape Myth Acceptance Among Male Clients of Female Street Prostitutes. Violence Against Women, 7(3), 275-293.
- Ngamprapasom, N. (2001). The First Sexual Intercourse of Thai Men. Ph.D. Thesis in Demography, Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Nopkesom, T., et al. (1993). Sexual Behavior for HIV-Infection in Young Men in Payao. n.p.: Kai Somdej Pranaresuan Hospital.
- Packard-Winkler, M. (1998). Knowledge, Sex, and Marriage in Modern Bangkok: Culture Negotiations in the Time of AIDS. Ph.D. Thesis in Anthropology, Faculty of the College of Arts and Sciences, American University.
- Podhisita, C. (1992, August 28). Social Learning Process in Family: Gender Role in Urban Rich. In, Social Learning Process in Family to Gender Role. Ministry of Prime Minister, Education, Career, and Culture Committee. Bangkok: Majestic Palace Hotel. (in Thai)
- Podhisita, C., & Pattaravanich, U. (1995). Youth in Contemporary Thailand: Results from Family and Youth Survey. Nakornpathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.

- Podhisita C., Xenos, P., & Varangrat, A. (2001, May). The Risk of Premarital Sex Among Thai Youth: Individual and Family Influences. In The 5th ASEAN Inter-University Conference. Singapore: University of Singapore.
- Prasartkul, P., et al. (1987). Rural Adolescent Sexuality and The Determinants of Provincial Urban Premarital Adolescent Sex. Nakornpathom: Institute for Population and Social Research. Mahidol University.
- Santasombat, Y. (1992, August 28). Social Learning Process in Family to Gender Role: A Case Study of North Farmer. Social Learning Process in Family to Gender Role. (pp. 39-57). Bangkok: Majestic Palace Hotel. (in Thai)
- Straus, M. A., Gelles, J. R., & Steinmetz, S. (1981). Behind Closed Door: Violence in the American Family. New York: Anchor Press.
- Sukpanit, T. (1988). Hua Jai Mai Mee Suan Kern: History of Husband and Wife. Ban Mai Rou Roay, 4 (4), 51-58. (in Thai)
- VanLandingham, Mark; Suprasert, Somboon; Sittitai, Werasit; Vanddhanaputi, Chayan and Grandjean, Nancy. (1993). "Sexual Activity among Never-married Men in Northern Thailand". *Demography* 30(3): 297-313.
- Wongtet, P. (1992, August 28). Social Learning Process in Family: A Case Study of Gender Role in Central. In, Social Learning Process in Family to Gender Role. Bangkok: Majestic Palace Hotel.
- _____. (2001). Gender and Culture. (2nd ed.). Bangkok: Ruankaew Press.

บทความเผยแพร่

“ความรุนแรงทางเพศคืออะไร: มุมมองจากวัยรุ่นไทย”

ราไฟ ศรีนวล*

กฤตยา อาชวนิจกุล**

บทนำ

ปัจจุบัน เรามักได้รับทราบสภาพปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง จากสื่อต่างๆ โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ ที่ได้เสนอเรื่องราวทั้งปริมาณและขนาดความรุนแรงในทิศทางที่เพิ่มขึ้น สภาพปัญหาเช่นนี้ คงไม่ได้ปรากฏเฉพาะในช่วงเวลานี้เท่านั้น แต่เพราะสื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทเสนอความเป็นจริงในสังคมอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น อีกปัจจัยหนึ่งด้วย

ตัวอย่างการเสนอประเด็นความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงที่ชัดเจนที่สุด คือ การถูกข่มขืน ตั้งแต่เด็กหญิงวัยไม่ถึงหนึ่งขวบปี จนถึงหญิงสูงอายุเป็นร้อยปี ขณะเดียวกัน หญิงวัยรุ่นไทย เป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการถูกกระทำความรุนแรงทางเพศอย่างมาก ดังปรากฏข่าวช่วง 2 ปีที่ผ่านมา อาทิ วัยรุ่นหญิงถูกเพื่อนชายลวงไปข่มขืนและฆ่ารัดคอกกลางทุ่งนา ชาวแก๊งวัยรุ่นชาย 11 คน ลวงเด็กนักเรียนหญิงชั้นม.2 ไปข่มขืน 2 ครั้ง ช่วงเวลาห่างกัน 1 สัปดาห์ และชาวนักเรียนชาย อายุ 14 ปี 3 คน รมข่มขืน เพื่อนหญิงชั้นเรียนเดียวกันหลายครั้ง เพียงเพราะรู้ว่าเพื่อนหญิง ทั้งสองเคยเสียตัวมาก่อน เท่านั้น

สิ่งประจักษ์ชัดด้านหนึ่งจากย่อหน้าที่ผ่านมา ก็คือ ความสำคัญของปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงในสังคมไทย เพราะผู้หญิงบางคนต้องถูกฆ่า ขณะที่ ผู้หญิงที่ไม่ถูกฆ่า อาจต้องได้รับความทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บของร่างกาย อาจติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ หรือติดเชื้อเอดส์ ต้องได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ ช็อกกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ซึ่งเป็นประเด็นอ่อนไหวอย่างมากสำหรับหญิงไทย เกิดภาวะซึมเศร้า และหวาดกลัวการเผชิญหน้า กับบุคคลอื่น นอกจากนี้ ผู้หญิงบางคนมีพฤติกรรมทางเพศเบี่ยงเบนไปทางลบ และต้องการฆ่าตัวตายเพราะทนอับอายต่อสังคมรอบข้างไม่ได้ ดังกรณี บทความกล่าวถึงวัยรุ่นหญิงอายุ 16 ปี ถูกสาวละเมิดทางเพศจากอาจารย์ฝ่ายปกครอง ตัดสินใจยอมมีเซ็กส์กับคู่รัก มีห้องแล้วทำแท้ง เสพย์ยาบ้า และเคยพยายามฆ่าตัวตาย เป็นอาทิ

* สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

** สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ดังนั้น ผลด้านลบของการถูกกระทำความรุนแรงทางเพศ จึงไม่ได้ส่งผลกระทบเฉพาะต่อผู้หญิงที่ถูกกระทำเท่านั้น แต่ได้กระทบทั้งต่อครอบครัว และสังคมรอบข้างที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกัน การก้าวร้าวอันยากลำบากนี้ ยังอาจทำหน้าที่จากระยะปัจจุบัน ต่อเนื่องระยะยาวจนตลอดชีวิตของผู้หญิง ก็เป็นไปได้มาก

ในอีกฟากตรงข้าม เราพบว่าผู้กระทำความรุนแรงทางเพศมักเป็นวัยรุ่นชาย เพราะเป็นวัยเริ่มต้นเรียนรู้เรื่องเพศ ขณะที่ การศึกษาเรื่องเพศในห้องเรียนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของวัยรุ่นได้อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะมิติเชิงทัศนคติ การให้คุณค่า และมิติเชิงสังคม ดังนั้น เหตุการณ์ล่วงเกินทางเพศต่อผู้หญิงของวัยรุ่นชายจึงปรากฏให้ผู้ใหญ่ได้รับรู้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งไม่ได้จำกัดแต่เฉพาะรูปแบบที่รุนแรงที่สุด คือ การข่มขืนดังกล่าวข้างต้น เท่านั้น แต่มีรูปแบบที่ลดหลั่นความรุนแรงลงตามลำดับ ได้แก่ การพยายามข่มขืน การล่วงเกินทางร่างกายด้วยการสัมผัส กอด จูบ จับหน้าอก ฯลฯ กระทั่งถึง ไม่มีการสัมผัสร่างกาย ได้แก่ แอบดูผู้หญิงในสถานที่ส่วนตัว การใช้สื่อวัยระเพศ การชักชวนมีเพศสัมพันธ์ และการพุดจาทะโลม เป็นต้น

ผลงานวิจัยความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงที่ผ่านมาในสังคมไทย มีอยู่จำนวนไม่มากนัก และมีความจำกัดในองค์ความรู้และกระบวนการศึกษา ดังที่มักนิยมศึกษาในกลุ่มที่ถูกคัดสรร (Selective) เช่น ชายที่ถูกจับกุมและจองจำในคุก จึงขาดการเป็นตัวแทนของประชากรทั่วไป และให้ผลการศึกษาที่สุดโต่งไปด้านหนึ่ง งานวิจัยครั้งนี้ จึงพยายามแสวงหาข้อค้นพบใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ข้อแรก เพื่อค้นหาการให้ความหมายของความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง ในทัศนะของวัยรุ่นชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน ด้วยมีความเชื่อว่า สาเหตุของการทำความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง นั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การให้ความหมายต่อการกระทำเช่นนั้น ว่ามีทัศนะเห็นว่าเป็นการทำความรุนแรงทางเพศหรือไม่

ขณะที่ วัตถุประสงค์ข้อสอง เพื่อตอบคำถามว่ามีเหตุปัจจัยที่มาจากสังคมและวัฒนธรรมอะไร และอย่างไรบ้าง ที่ทำให้วัยรุ่นไทยปัจจุบันมีการให้ความหมายของความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง เช่นนั้น อันเป็นมิติมุมมองที่ยังขาดหายไปอย่างมาก ในสาระของผลงานวิจัยประเด็นความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง ด้วยหวังเป็นแนวทางกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนงาน เพื่อยังประโยชน์ต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเหล่านี้ สืบต่อไป

เพื่อตอบคำถามวิจัยข้างต้น งานวิจัยครั้งนี้ จึงได้พิจารณาผ่านกรอบมุมมองทัศนะทางวัฒนธรรม (Cultural ideologies) คือ การก่อร่างทางสังคมและประสบการณ์ของเพศสภาพ และเรื่องเพศ (socially constructed and experienced of gender and sexuality) ตามแนวคิดการเข้าถึงด้วยแนวทางมานุษยวิทยา พิจารณาจากการให้ความหมายและการปฏิบัติของเพศ

สภาพและเรื่องเพศ ซึ่งมีความหลากหลายและเคลื่อนไหว (diverse and dynamic) ในท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ด้วยเหตุเพราะมีการปฏิสังสรรค์ ระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิม (traditional Thai) และความเป็นตะวันตกอย่างใหม่ ดังนั้น การให้คุณ ค่าและการจัดกลุ่มรวมตัว ทำให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ทำให้วัยรุ่นทั้งหญิงและชาย ต้องรังสรรค์วิธี (negotiate) อัตลักษณ์เพศสภาพและเรื่องเพศขึ้นมาใหม่ ซึ่งส่งผลต่อเนื่องมา ถึงประเด็นความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง ด้วย

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงไม่ได้ตามถึงพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นโดยตรง แต่เป็นการถาม ถึงอุดมคติ ทัศนคติ และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยพิจารณาทั้งในสิ่งที่ถูกกล่าวถึง และ สิ่งที่ไม่ได้ถูกกล่าวถึง ซึ่งงานวิจัยประเมินว่ามีความสำคัญต่อการค้นพบไม่น้อยไปกว่ากัน โดย ทำการศึกษาในนักเรียนและนักศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และ ระดับอาชีวศึกษา จากกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดหนึ่งของภาคกลาง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 27 คน และการสนทนากลุ่มวัยรุ่นแยกตามเพศและระดับการศึกษารวม 6 กลุ่ม ซึ่งเก็บข้อมูลเป็นเวลา 9 เดือน คือ ระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนกันยายน 2545

การให้ความหมายความรุนแรงทางเพศของวัยรุ่นไทย

ผลการศึกษาได้ให้ข้อสรุปว่า วัยรุ่นไทยทั้งชายและหญิงปัจจุบัน ได้ให้ความหมายถึง “ความรุนแรงทางเพศ” ครอบคลุมเพียงความรุนแรงทางร่างกาย (physical violence) ดังนั้น การพูดจาตะโลมผู้หญิงว่า “ที่นั่นไม่มี แต่ตักผมยังว่าง” ซึ่งไม่มีการถูกต้องสัมผัสทำร้ายร่างกาย จึงไม่เรียกว่าเป็นการทำความรุนแรงทางเพศ ขณะเดียวกัน ก็มีมายาคติว่า (myths) ถ้าผู้หญิง ไม่ยินยอมหรือไม่ต้องการในเรื่องเพศ ต้องมีการทะเลาะ โทษผู้ ดิ้นรนฯ หรือผู้ชายต้องทุบตี ดังนี้

“ถ้าไม่ต้องการจริง ต้องร้องตะโกนเสียงดัง” (สนทนากลุ่ม ปวส. 2 ชาย อายุ 19-21 ปี)

“ไม่เรียกความรุนแรงทางเพศ เพราะไม่ได้ทำรุนแรง ไม่ได้ทุบตี เพราะแค่ผลักเฉยๆ ผลักนอนก็เพียงพอ” (สนทนากลุ่ม มัธยม.3 หญิง อายุ 14-15 ปี)

“...กันเกิดไม่ยอมต้องมีต่อสู้นี่ หรือไม่ก็ร้อง ร้องให้คนช่วย อะใช้อย่างนี้”

(สนทนากลุ่ม ปวส. 2 หญิง อายุ 19-20 ปี)

อย่างไรก็ตาม ความเป็นจริงของการถูกบังคับมีเพศสัมพันธ์ หรือถูกข่มขืนของหญิงไทย นั้น ผู้หญิงอาจไม่มีโอกาสได้ต่อสู้ดิ้นรน หรือร้องให้คนช่วย เพราะต้องการรักษาชีวิตตนเองไว้ จากการถูกฝ่ายชายทำร้าย หรือเพราะไม่มีสติและสัมปชัญญะจากการถูกมอมยาหรือมอมเหล้า ดังประสบการณ์ของเอ นักศึกษาหญิงระดับอาชีวศึกษา ต่อไปนี้

“หนูไม่รู้สิตัวเอง ดิ้นขึ้นมาอยู่กับเขาแล้ว ในโรงแรมมานวด.. หนูว่าเขาอมยาหนู หนูไม่รู้ตัว”

(สัมภาษณ์เอ ปวส. 2 หญิง อายุ 20 ปี)

ขณะที่ฝ่ายตรงข้าม ประสบการณ์ทางเพศจากวัยรุ่นชายได้ให้ข้อมูลสนับสนุนว่า การมีเพศสัมพันธ์ไม่มีการใช้กำลังกายบังคับ แต่มักเป็นการใช้คารม พุดจาหวานหูกับฝ่ายหญิง และไม่ได้คิดว่าการยอมเห่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำต่อผู้หญิง ดังข้อมูลนี้

"เออ ก็เอาให้ได้ เอาตอนนั้นให้ได้ ก็ล่อไปเรื่อย ๆ พุดไปเรื่อย ๆ เอานะ อะไรวะเนี่ย"

(สัมภาษณ์ใจ ปวช. 2 ชาย อายุ 17 ปี)

"ถ้าให้ผู้หญิงยอมโดยไม่บังคับ จะใช้คารม..ไม่ใช้กำลัง ใช้คารม"

"ขอคิ๊ว ใช้คารมนิดหน่อย ปากหวาน..ขอได้มัย อ่อนหน่อย"

(สนทนากลุ่ม มัธยม 5 ชาย อายุ 17-18 ปี)

"คนที่ยอมเห่าสาว มันก็อิม.. ไม่คินะ ไม่ควร ผิดกฎหมาย ผิดประเพณี แต่ก็เห็นเขาทำกัน..

แต่ผมก็ทำ (หัวเราะ) มันไม่เหมือนกัน ก็.. มันคนละยุค เดียวนี้มันก็มีประเพณี แต่เขา

ไม่สนกันแล้ว เดียวนี้ยังไถ่ได้ อย่าให้ท้องอย่างเดียวเป็นพอ"

(สัมภาษณ์จีน มัธยม 6 ชาย อายุ 18 ปี)

เหตุปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

งานวิจัยได้ให้ข้อสรุปอีกว่า การที่วัยรุ่นไทยมีการให้ความหมายการแสดงออกทางเพศของผู้ชายต่อผู้หญิงว่าเป็นความรุนแรงทางเพศ หรือทำให้สภาพจิตใจของฝ่ายหญิงเปลี่ยนไปในทางลบหรือไม่นั้น มีเหตุที่มาจากกรอบวาทกรรมกระแสหลักเรื่องเพศ (Dominant sexual discourse) หรือชุดของความรู้ อย่างน้อย 2 ส่วน คือ วาทกรรมเพศสภาพ (gender discourse) และวาทกรรมทางการแพทย์ (medical oriented discourse) กล่าวคือ ยอมรับในวาทกรรมเพศสภาพที่ว่า ผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงเรื่องเพศ (dominance) ผู้ชายมีแรงขับทางเพศตามธรรมชาติ (natural sexual drive) และผู้ชายต้องเป็นผู้เริ่มเรื่องเพศ (Activeness) ดังที่พบวัยรุ่นชายเชื่อว่าการพูดแซวหรือแตะโลมผู้หญิง เป็นเรื่องธรรมดาของการล้อเล่นหรืออยากรู้จักฝ่ายหญิง ขณะที่วัยรุ่นหญิงให้ทัศนะยอมรับการพูดแซวว่า "ตามประสาผู้ชาย"

ขณะเดียวกัน การยอมรับวาทกรรมกระแสหลักที่เกี่ยวกับผู้หญิง ที่กำหนดให้หญิงไทยอยู่ในกรอบของความเป็น "ผู้หญิงดี กุลสตรีไทย" ได้แก่ การยอมรับและเชื่อวาทกรรมหลัก 4 ชุด ได้แก่ การแต่งกายถูกกาลเทศะ ไม่แสดงอาการยั่ววานอารมณ์เพศชาย ผู้หญิงต้องรักษาละสวณตัว และไม่แสดงออกในเรื่องเพศ โดยวัยรุ่นหญิงให้ทัศนะว่า ผู้หญิงต้องไม่เริ่มความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายก่อน ไม่ว่าจะเป็นการจับเพื่อคบหา หรือการเริ่มกิจกรรมทางเพศ เช่น การนั่งตักผู้ชายในสถานที่สาธารณะ เป็นต้น

ประเด็นน่าสนใจ คือ วาทกรรมหลักได้กำหนดที่ควบคุมผู้หญิงไทยอย่างไร ซึ่งพบว่าวาทกรรมเหล่านี้ได้ควบคุมหญิงไทยให้อยู่ในทิศทางค่านิยมปฏิบัติ ตั้งแต่ความรู้สึกจากจิตใจภายใน จนถึงพฤติกรรมที่แสดงออกภายนอก อย่างน้อย 6 ด้าน คือ การเก็บความรู้สึกไม่แสดง

ออกมา (repression) ความหวาดกลัวการแสดงออกทางเพศที่เรียกได้ว่า “ไม่เหมาะสม” (fear) ความอายหรือละอายใจต่อการประพฤติดนัยของตน (shame) ความรู้สึกผิดต่อการกระทำที่ไม่เหมาะสม (guilt) ที่กระตุ้นให้ได้ล่วงละเมิดกฎระเบียบของสถาบัน คำสั่งสอนของผู้อาวุโส เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือคำสอนทางศาสนา ความเศร้าเสียใจต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้อง (disgust) และการลงโทษตัวเอง (It's my fault) ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ วัยรุ่นหญิงที่มีประสบการณ์ถูกข่มขืน จำนวน 3 รายได้สะท้อนความคิดและความรู้สึกทั้งด้านลบ ซึ่งได้สะท้อนถึงผลกระทบทางสังคม จากกลุ่มเพื่อนและสังคมรอบข้าง ต่อผู้หญิงที่ถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรม อีกด้วย

“หนูเสียใจ นักร้องให้ กว่าจะหนูจะทำได้เป็นปี คิดว่าทำไมต้องเป็นหนูด้วย”

“ไม่ได้ก็บอกใคร เพราะกลัวเรียนไม่จบ กลัวเสียชื่อเสียง กลัวพ่อแม่เสียใจด้วย”

(สัมภาษณ์เอ ปวส. 2 หญิง อายุ 20 ปี)

“พี่สอนคำเสียใจ เลิกยุ่งไปเลย.. มันไม่เหมือนเดิม เหมือนกับตัวตัวเองไม่มีค่า โทษตัวเองมากกว่า..

อาจเป็นที่เราผิด ที่เราเชื่อ เรามั่นใจเอง แบบเชื่อเพื่อน ไว้ใจเกินไป”

(สัมภาษณ์ซี ปวส. 2 หญิง อายุ 20 ปี)

“ถ้าวานโดนข่มขืน ยังต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะคนชอบถาม.. สังคมรังเกียจ เพื่อนในโรงเรียน

รังเกียจ เขาอายเพื่อน..”

(สนทนากลุ่ม ปวส. 2 หญิง อายุ 19-20 ปี)

การยอมรับวาทกรรมชุดสอง คือ วาทกรรมทางการแพทย์ ซึ่งวัยรุ่นทั้งชายและหญิงให้ เหตุผลว่า การที่ผู้ชายหลุนหรือล่วงเกินผู้หญิงทั้งที่ไม่ได้สัมผัสร่างกาย และมีการสัมผัสร่างกาย ได้แก่ หลุนล่อเลียน ไขว่รอยวะเพศ ถ้ามอง จับหน้าอก และการข่มขืนผู้หญิง นั้น มีเหตุผลเพราะ เป็นผู้ที่เจ็บป่วย หรือมีภาวะผิดปกติทางจิตใจ อันสะท้อนถึงความเชื่อและยอมรับในชุดความรู้ หรือวาทกรรมทางการแพทย์ ว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของการทำความรุนแรงทางเพศ

นอกจากนี้ เหตุผลที่มาของการให้ความหมายถึงความรุนแรงในเรื่องเพศของวัยรุ่นไทย ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อมเชิงสังคมและวัฒนธรรม ในประเด็นย่อยอีก 3 ประการ คือ

1. การยอมรับของผู้หญิงที่ถูกกระทำ เพราะผู้หญิงไม่แสดงอาการโต้ตอบ หรือไม่กล้า แสดงความไม่พอใจ แสดงถึงการยอมรับให้ผู้ชายใช้อำนาจทางเพศต่อผู้หญิง และ เมื่อไม่มีการตอบโต้ ผู้ชายจึงกล้าแสดงออกหรือผลักดันซึ่งอำนาจเช่นนี้เพิ่มขึ้นอีก
2. อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน เช่นกรณีจับหน้าอกผู้หญิง พบว่าวัยรุ่นชายมีการทำตาม อย่างกัน คิดว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ และมีการทำหายจากกลุ่มเพื่อนให้กระทำ
3. การยอมรับมายาคติการถูกข่มขืน (Rape Myth) ได้แก่ เชื่อว่าผู้หญิงเป็นต้นเหตุให้ ผู้ชายล่วงเกินทางเพศ เช่น ผู้หญิงแต่งตัวโป๊ แสดงกิริยาเย้ยหยัน ฯลฯ รวมถึง มี มายาคติว่าการไปบ้านพัก หรือเข้าไปในห้องสองต่อสองกับผู้ชาย หมายถึง ผู้หญิง ต้องการมีเพศสัมพันธ์ และการที่ผู้หญิงปฏิเสธเรื่องเพศ จริงๆ แล้ว หมายถึง การ คอบดกลอง เป็นต้น

ตัวอย่างของประเด็นที่ 3 วัยรุ่นชายได้สะท้อนการยอมรับมายาคติว่าผู้หญิงเป็นผู้ก่อเหตุ (Woman deserves it) และเป็นผู้ที่สมควรถูกตำหนิตัวเสีย (blame) แม้แต่ผู้ที่ถูกกระทำเป็นญาติใกล้ชิด เช่น น้องสาวของวัยรุ่นชายเอง ก็ตาม ดังทัศนะจากการสนทนากลุ่มของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ต่อไปนี้

"(ทุกคน) ดูผู้หญิงก่อน... บ้าขวนก่อน"

"คุณเสียใจหรือว่าเป็นอย่างไร อาจไม่ดีสิ แต่ตัวไป ใครเห็นก็มีอารมณ์"

บทสรุป

ข้อค้นพบครั้งนี้ ยืนยันว่าการให้ความหมายของความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง ในกลุ่มวัยรุ่นไทย จำกัดอยู่แต่บังคับทางร่างกาย ดังนั้น รูปแบบที่ไม่ได้ใช้กำลังอื่นๆ เช่น พูดยั่วแกล้ง โหมใช้คารม และมอมเหล้า เพื่อให้ผู้หญิงยอมมีเพศสัมพันธ์จึงไม่มีความรุนแรงทางเพศ วัยรุ่นชายจึงกระทำเช่นนี้ต่อผู้หญิง ขณะที่ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่เบื้องหลังการให้ความหมายดังกล่าว เพราะสังคมไทยเปิดโอกาสและยอมรับในวาทกรรม ที่เพศชายคิดและแสดงออกได้มากกว่าเพศหญิง ซึ่งวาทกรรมในความหมายของฟูโก (Foucault) คือ ชุดของความรู้ ที่ถูกสร้างเพื่อดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงและชาย ให้เป็นความรู้และยึดถือปฏิบัติ สำหรับแต่ละเพศ (discursive practices) ซึ่งปรากฏชัดเจนในสัมพันธภาพของสามีและภรรยาในสังคมไทย ที่มีปัจจัยเงื่อนไขของความรุนแรงทางวัฒนธรรมต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้น การที่ผู้หญิงยอมรับอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ชาย ด้วยการไม่ตอบโต้เมื่อถูกทำร้ายความรุนแรงทางเพศ นับเป็นการผลิตซ้ำ (reproduce) ว่าเป็นสิ่งที่ชายกระทำได้เป็นปกติธรรมดา จึงเพิ่มการกระทำเช่นนั้นมากขึ้นไปอีก

ชุดความรู้กลุ่มที่สองที่เป็นเหตุที่มาของการให้ความหมายของวัยรุ่น ได้แก่ วาทกรรมทางการแพทย์ ซึ่งได้ชี้นำการแสดงออกหลายอย่างของมนุษย์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ด้วยการจัดประเภทให้คนกลุ่มหนึ่งเป็นคนปกติ และกลุ่มส่วนที่เหลือได้กลายเป็นอย่างอื่น (Otherness) ได้แก่ คนไม่ปกติ ผู้ที่เจ็บป่วย หรือแม้แต่การเป็นคนบ้า เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษานี้ คือ การหยังลึกถึงการสร้างหรือสถาปนาอัตลักษณ์ภายในของปัจเจกบุคคล (its constitution at the level of individual subjectivity) หรือการสร้างความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ (identity) และการแสดงออกของวัยรุ่นไทย โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิง ว่ามีกระบวนการอย่างไร ผู้หญิงใช้อะไรเป็นเบื้องหลังต่อสู้อำนาจทางเพศที่เหนือกว่าของเพศชาย มีปัจจัยอย่างใดบ้างเป็นสิ่งสนับสนุนและเป็นอุปสรรค ต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงถึงให้ความหมายระดับบุคคล เช่นนี้ ซึ่งควรจะศึกษาวิจัยต่อไปโดยลึกซึ้ง เพื่อสามารถเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมและวัฒนธรรมไทยได้มากยิ่งขึ้น ตามลำดับ

